Замало життя

Замало життя було в наших пра і ба. Усе минуле століття було таким ризикованим атракціоном на землях України, де вхід — копійка, а вихід — рубель. Чи можна при здоровому глузді собі уявити самотніми сиротами дівчаток з багатодітних міцних родин із глибоким корінням? Де дядьків та тіток по шість пар, і хрещених батьків, і двоюрідних-троюрідних сестер та братів по стільки, що як усі прийдуть на іменини, то треба хату розсувати.

Однак у багатьох із нас були бабуні, які в дитинстві чи юності залишилися повними сиротами. А потім таке сталося вже їхнім дітям чи сусідським — тим, що встигли народитися, і тим, що вижили. Наші бабуні мали понівечене дитинство, раннє дорослішання, пережили не один голод, втрату дому, а часом і малої батьківщини, розкуркулення, перейшли пересильні тюрми й гулаги або велику війну з окупацією — або і те, і інше. Усю цю травматологію в кіно не показували та в піснях по радіо не виспівували. Сучасна їм культура мала бути підцензурна і, як тоді висловлювалися художні ради, «з огоньком». Тому бабуні зосереджувалися на своїй бабцяній субкультурі, а ще зосереджувалися на нас — онуках.

У житті наших пра і ба наставало все, що лиш може настати. І тому малими ми вважали їх уже такими старечими, а було їм заледве по п'ятдесят-шістдесят. Але ця магія великої різниці у віці й досвіді,

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

а ще їхня здатність упорядковувати наш дитинний хаос, заліковувати хвороби без лікарів, вести господарку, садити сади, втикати у землю усе, щоб проізрастало, говорити з домашніми тваринами так, щоб їх розуміли і слухали, а ще творити затишок і красу, помічати красу й тішитися красі, – от ця магія примагнічувала малих до старих надовго, здавалося, що назавжди.

Наші пра і ба не вважали себе *по*ламаними, не дозволяли собі так думати. Ну, хіба що *над*ламаними? Бо ж багато з них отримали освіту гіршу, ніж могли, нуль посагу і рабство в колгоспі. Мало з кого вийшла Ганна Собачко, Марія Примаченко чи Домініка Чекун. Та все ж для своїх онуків стали вони усім-усім. Наперекір тиранам і їх безбожним, щораз жорстокішим порядкам, наші бабуні, а тепер уже й бабуні наших дітей, заслонили дитячу віру в добро і безумовну любов собою, прикрили нас на схилку свого болісного життя, коли совістили й розважали, навчали разом молитися та працювати, були поруч і в горі, і в радощах, а по смерті лишили нам безцінну нитку зв'язку поколінь, ту, яку самі і спряли, і вишили, бо ту, що успадкована, відібрано було їм самим.

Восьмирічний Єгор записав у своєму щоденнику нової війни таке: «У мене померли дві собаки, баба Галя і моє кохане місто Маріуполь». Востаннє перед цим апокаліпсисом у XX ст. у багатьох українців померло кохане місто Чорнобиль. А от села Чорнобильської зони не всі померли, а декотрі й віджили – завдяки бабусям. (Про це Катерина Міхаліцина написала іншу книжку.) Якщо взяти прискіпливо, то баба Галя з Маріуполя не була Єгоровою бабою, тобто була сусідською. Але в тім то й річ з українськими бабами, що поки вони не стають кам'яними, вони для наших дітей всіхні. Були такі архетипні баби, в яких ніколи не настало те, що повинно настати, і дітей у них не було, і своїх онучат, доживали собі віку на самоті, але бабами з отакою от місією зв'язку поколінь і усного передання для когось вони таки ставали неодмінно. Як баба Галя для Єгора. Як баба Ніна для Катерини.

Про все це достеменно і написалася оця книга віршів старечими жіночими голосами. Усі вони – невигадані історії. І водночас естетична відповідь на поколіннєву травму. Наші пра і ба вміли плекати й помножувати красу. І треба було комусь дорости, щоб прозріти нарешті і дати їм слово; та побачити їх такими епічно красивими у запечених сонцем зморшках, у квітчастих темних хустках, бабунь, що завжди при чужих встидливо ховали спрацьовані, покручені артритом руки під хвартух. Коли книга тільки писалася, ще годі було подумати, наскільки глибоко заримуються ці монологи, ці досвіди, ці жіночі філософії й мимохідь вимовлені заповіти з найновішою історією нас, котрі щодня тепер пригадуємо чиїсь останні слова:

а кому я то мовлю? та, певно таки тобі,
і то, либонь, саме важне, шо треба було сказати.
а помниш, як ми варили із цукрику когути?
ходи-но сюди, дитинко, дай тебе обійняти...
(баба Явдоха і тоненька пам'ять)

Тадеуш Ружевіч мав такий давній важливий вірш про старих жінок як сіль землі: старі жінки бачать другу сторону медалі, знаходять вихід і заспокоєння, коли блазнюють тирани, коли Гамлет ніяк не вгамується, коли Раскольніков ударяє сокирою. Умирає цивілізація, але старі жінки підводяться з ліжка, приносять харч, готують теплий

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

сніданок; вони знають розгадки усіх загадок, вони самі є найбільшою загадкою. А коли помирають, то з ока їм випливає сльоза і єднається на устах з усмішкою молодої дівчини. Усі наші пра і ба були колись молодими. І їх кликали по іменах без прикладки «баба». Кликали і часом не могли докликатися вже їхні пра і ба.

У цій позачасовій книжці кожну названо на ім'я, як у поминальнику, всі вони згадані купно й унікально, а їх натягнені, наче струни, жили на руках, понівечені долі на серцях, тремтять, пульсують — і замало життя та й слів, щоб усе розказати.

Ірина Старовойт

Коли людина вкладає всю свою пристрасть життя у справи вибрані, рідко коли знаходить те, що називаємо щастям. Адже тоді вона: 1) або «зламана», коли не настає те, що повинно настати; або 2) «має замало життя», коли настає все, що лиш може настати.

Дебора Фоґель

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

(останні слова прабаби)

вчися сіяти тишу й ростити дерева.
іти й не спинятися, поки їхнє гілля
найвищого дроту сягне. тоді паща лева
роз'ятриться. і грянуть вони. звідтіля,
де тілько й роботи, шо різати по живому
ступілими ножицями, шкрябати по хребтах
голодним залізом. тож у тебе, дитя, стілько дому,
скіко повітря у роті, скіко безслів'я в щоках,
тим повітрям надійнятих. та — хтозна —
може, і менше...
не суди мене за непам'ять. і лева того не суди,
шо пащу роззявлює, ніби запитує: камо грядеши?
вчися сіяти тишу й дерева свої рости.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

...так могилу оберігають від жінок
чи жінок – від могили.

Арундаті Рой

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>